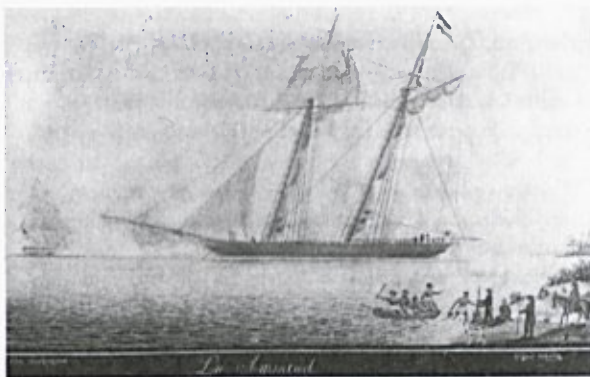

Oto Luthar

LA AMISTAD: TEMNI SPOMIN NA KOLONIALNI ČAS SEVERNE AMERIKE

La Amistad ni bila tipična ladja za prevoz sužnjev, temveč običajni trgovski škuner, ki je zaslužnjene Afričane prevažal zgolj po naključju. Glede na to je nesoglasje med imenom in vsebino vsaj za spoznanje manj cinično. Toda nesrečnikom, natlačenim v podpalubju, to gotovo ni bilo v pretirano tolažbo. Če bi razumeli špansko in videli, da jih od najdražjih za vedno ločuje ladja s tako plemenitim imenom, kot je *Prijateljstvo*, njihov obup ne bi bil nič manjši. Prav nasprotno, subtilnejši bi to lahko razumeli kot dodatni udarec zle usode in njihova groza bi se samo še povečala. Skratka, formalno dejstvo, da La Amistad ni bil običajni člen v trgovini s sužnji položaja Singbejevih tovarišev ni v ničemer spremenila. Singbe (v nekaterih virih tudi Cinque), ki se je s svojimi 48 tovariši uprl, pobil skoraj vso posadko *Prijateljstva* in se po zaslugi lažnivega navigatorja namesto na poti domov znašel ob južni obali Nove Anglije, se je s to podrobnostjo seznanil šele na sodnem procesu, ki je trajal še dve leti potem, ko so jih zajeli ob obalah Long Islanda. Tam, v Hartfordu in kasneje v New Havenu, je izvedel, kaj pomeni ime La Amistad, kdo je bil lastnik ladje in kakšni usodi so z uporom ubežali.

Toda preden zvemo več o tem upor in njegovih posledicah, pogledimo še na drugo prizorišče. Na obalni pas med rekama Connecticut in Pawcatuc v današnji zvezni državi Connecticut, kjer so nekoč živeli indijanci Pequot. Le-ti so se namreč z belskim razumevanjem besede *prijateljstvo* seznanili že dve stoletji pred Singbejem in njegovimi petindvajsetimi preživelimi sotrpini. Da sta pojma prijateljstvo in spoštovanje pri belcih tesno povezana z besedico korist, so pripadnice in pripadniki plemena Pequot spoznali predvsem v noči s 25. na 26. maj 1637. Na pogořišču njihove vasi pri Wethersfieldu je obležalo več kot 600 otrok, žena in moških vseh starosti¹.

La Amistad

Preživele člane plemena so belci, zvečine angleški priseljenci, prepustili v sužnost svojim zaveznikom Mohikancem in indijancem iz plemena Narragansetts. Za več stoletij so jim prepovedali uporabo njihovega plemenskega imena in jih tako vse do 1983 dobesedno zbrisali iz zgodovine. Okoli spomina na ta dogodek so kustosi pequotskega muzeja in raziskovalnega centra pred dvema letoma (otvoritev je bila avgusta 1998) uredili eno najlepših zbirk na svetu, in to nedaleč stran od muzeja na prostem, kjer so v starem mystiškem pristanišču za konec leta 2000 načrtovali dokončanje kopije legendarne ladje La Amistad.

◆◆◆

V pričujočem prispevku želim na podlagi kratke rekonstrukcije zgoraj omenjenih dogodkov predstaviti dva uspela koncepta materialne rekonstrukcije preteklosti. Predstaviti želim dva primera, ki bosta v muzealskih krogih po svetu verjetno še precej odmevala. Prvi, Mystic Seaport je nastal v starem pristanišču Mystic, kjer se ob nedokončanem Amistadu lahko sprehodimo skozi verno kopijo pristanišča iz začetka 19. stoletja. Drugi, Mashantucket Pequot Museum and Research Center, pa je nastal sredi enega najmlajših indijanskih rezervatov v ZDA. Dolgotrajni postopek za njegovo ustanovitev je na začetku osemdesetih s svojim podpisom zaključil tedanji ameriški predsednik Ronald Reagan. Ameriška zvezna država Connecticut, najjužnejši del Nove Anglije, ki jo v Evropi poznamo predvsem po univerzi Yale v New Havenu, je tako dobila še enega v vrsti odličnih muzejev, raziskovalnih centrov in prestižnih izobraževalnih ustanov. Podmorniškem muzeju v New Londonu, morskega akvariju v Mysticu, Wesley Collegeu v Middletownu ... se je pridružil še najsodobnejši indijanski muzej in raziskovalni center v ZDA. Kot mnoge druge podobne ustanove se tudi ta deloma financira iz najpomembnejše indijanske de-

¹ Theresa Hayward Bell, Steve Dunwell (fotografije), Jack Campisi (ur.), *Mashantucket Pequot Museum & Research Center, Mashantucket, Connecticut 2000*, str. 41.

Trije pripadniki plemena Pequot uživajo ob kajenju pipe

javnosti sodobnega časa: igralništva. Toda več o povezavi med zabavno industrijo in raziskovanjem kasneje.

V ospredju mojega interesa je vendarle koncept materialne predstavitve nekega zgodovinskega procesa, na tem mestu najprej koncept predstavitve zgodovine uničenja in ponovnega rojstva nekega ljudstva. Poleg tega vojna med belci in indijanci Pequot (1637-39) ne predstavlja samo enega najzgodnejših primerov nasilne kolonizacije izvornih prebivalcev današnjih ZDA, temveč zaznamuje začetek radikalnega reševanja indijanskega vprašanja. Od tedaj pa vse do 20. stoletja je vsako indijansko pleme, ki se ni podredilo belcem, doživelo enako usodo. Do konca sedemdesetih let pravkar minulega stoletja je ameriška vlada načrtno preganjala vsako indijansko iniciativo in budno pazila na vse aktiviste ameriške plemenske zveze ... Spremembe so prinesla šele osemdeseta leta, ko je zvezna administracija korenito spremenila svoj odnos do izvornih Američanov in začela načrtno podpirati njihov institucionalni in ekonomski razvoj. To je bila končno tudi priložnost za indijance Pequot, ki so po štiriletnem prizadevanju na sodišču in v amerškem kongresu leta 1983 za simbolično vsoto en ameriški dolar odkupili del svoje zemlje in ustanovili svoj rezervat.

S tem je bil na nek način sklenjen krog, ki se je začel leta 1524, ko je italijanski raziskovalec Giovanni da Verrazanno pristal v zalivu Narragansett in tam poleg bogate zemlje in gozdov, polnih divjih živali, odkril tudi spretno ljudi, ki ga niso presenetili samo s svojimi lovskimi in obrtniškimi veščinami, temveč predvsem s sposobnostjo izdelati kanu za kar petnajst ljudi. Preseñetilo ga je dejstvo, da so docela obvladali longislandski zatok in brez večjih težav dosegali obalne otoke od Cape Coda do Long Islanda.

Srečal se je s polnomadskim ljudstvom z bogatim socialnim življenjem. S plemenom, ki je vse odločitve sprejemalo na podlagi konsenza, sprejeto pa izpeljalo pod vodstvom šamana (sachems)² in powowa oz. varuha plemenskega spomina.

Od prvega intenzivnejšega stika pa vse do začetka 17. stoletja se njihovo življenje ni bistveno spremenilo. Pravzaprav ga je spremenila šele tekmovalnost med Nizozemci in Angleži, ki so se borili za prevlado v indijanski trgovini s kožami. Indijanci Pequot se v tej borbi niso znašli samo zato, ker so bili neposredni sosedi obojih, temveč tudi zato, ker so bili vezni člen v trgovini s plemeni v notranjosti. Kot izdelovalci wampuma, en do dva milimetra debelih in štiri do pet milimetrov dolgih valjastih obeskov, so bili ustvarjalci edine valute, ki je zanimala plemena v notranjosti. Tako Nizozemci kot Angleži so z različnimi predmeti (blagom, orodjem in orožjem) od indijancev Pequot kupovali wampum, plačilno sredstvo za nakup bobrovih kož, in tako dvojno zaslužili. Najprej zato, ker so domala zastonj prišli do plačilnega sredstva, nato pa, vajeni trgovskih špekulacij, umetno dvignili ceno. Za "denar" z močno precenjeno vrednostjo so plačali s slabim orodjem in orožjem, ki ni niti približno odtehtalo vrednosti bobrovih kož. Kot kaže, pa tako enim kot drugim tudi dvojni zaslužek ni bil dovolj. Vsaka skupnost je želela docela obvladati trgovino z notranjostjo, ne glede na to, da so si na začetku razdelili "interesne sfere". Nizozemci so sprva obvladovali področje severovzhodno od Novega Amsterdama, vse do današnje meje med Connecticutom in Massachusettsom, Angleži pa naj bi se držali področij današnjega Massachusettsa, New Hampshirea, Rhode Islanda, Maina in Vermonta. Načelnega dogovora se seveda ni držala niti ena niti druga stran, ceno za "nesporazume" in kršitve dogovora pa so plačevali indijanci. Njih so namreč oboji proglasili za nenačelne, ker so

² *Ibid.*, str. 20.

želeli trgovati tako z enimi kot z drugimi. Od tod naprej je bila njihova usoda zapečatenjena. Vse pogostejše je prihajalo do posamičnih sporov in incidentov, v katerih so bile žrtve na obeh straneh. Leta 1636 je eden od incidentov prerasel v napad na manjšo pequotsko vas. Indijanci so vrnili z napadi na posamične kmetije in trdnjavo Saybrook, ki je ležala ob ustju reke Connecticut.

Vojaška posadka, ki je že dlje časa iskala povod za obračun z indijanci, je to priložnost izkoristila in z blagoslovom lokalnega pastora izpeljala kazenski pohod, ki je prerasel v vojno. Posledice so bile, kot že omenjeno, katastrofalne. Z oblička zemlje in zgodovine je za 345 let izginilo celotno ljudstvo. Zadnje prizorišče te drame je bil – podobno kot v sodnem postopku v zvezi z Amistadom, dvesto let kasneje – Hartford, današnje glavno mesto države Connecticut. Žal je bila takratna odločitev sodnikov povsem nasprotna od odločitve njihovih kolegov v 19. stoletju. Presodili so namreč, da je potrebno indijance Pequot tudi formalno ukiniti. Prepovedali so uporabo plemenskega imena, preživele člane pa prepustili na milost in nemilost zavezniških Mohikancev in Narragansetovcev.

V desetletju potem se je del Pequojcev sicer znova osamosvojil in se s pomočjo novega vodje lokalne uprave preselil v obalna močvirja, toda ime je izginilo. Pleme je ob preselitvi dobilo slabih 1200 hektarjev zemlje, vendar so do začetka 18. stoletja uspeli obdržati samo tretjino te posesti.³ Nekaj so pobrala rastoča okoliška naselja, večji del pa lokalno središče Groton, od koder vozi danes trajekt na vzhodni del Long Islanda.

Sledilo je obdobje tako imenovanega "velikega prebujenja" (Great Awakening). Prvi indijanci z izobrazbo, skoraj vsi po vrsti pastori, so predstavnike različnih plemen Nove Anglije prepričevali, naj sprejmejo avtoriteto in moralne norme belcev, saj bodo tako lažje preživeli. Na začetku je imelo gibanje relativno velik odmev, toda potem, ko so indijanci ugotovili, da obljubljenе socialne in zakonske pravice za njih ne veljajo, tudi to "zbliževanje" z belci ni uspelo. Sledila je protireakcija, katere glavna posledica je bila ustanavljanje ločenih indijanskih naselij. Eno najbolj znanih se je imenovalo Brothertown, ustanovili pa so ga na ozemlju Oneida indijancev, v današnji državi New York. Gibanju se je pridružilo precej Pequojcev iz mashantucketskega

Izdelava kanuja s pomočjo ognja

okrožja, kar je pomenilo, da se je matična skupnost še dodatno zmanjšala.

Toda to še zdaleč ni bil konec. Kaj kmalu je namreč sledil novi udarec. Država je odprodala še dodatne štiri petine že tako precej okrnjenega pequoskega ozemlja, na katerem je sedaj živelo dokaj skromno število družin, ki so se v glavnem preživljale z delom na kmetijah belih farmerjev. To predzadnje prelomno obdobje v njihovi zgodovini je še posebej skrbno obdelano tudi v muzejski predstavitvi. Na tej točki se prikaz pequotске preteklosti bistveno spremeni. Namesto zgodbe celotnega plemena od tu naprej sledimo samo še posameznim življenjskim zgodbam nekaterih članov plemena. Predstavljeno je življenje Austina Georgea, ki se je boril v državljanski vojni na strani severa. Spoznamo se z Ephraimom Williamsom, spretnim zidarjem, ki je s svojim delom lahko preživel veliko družino. Srečamo Hannah Caleb, Sally George in Anne Wampy, ki so na predzadnjem prelomu stoletij v večji meri od njihovih moških vrstnikov skrbele za ohranitev plemenskega spomina. Pred nami se zvrsti vse polno posameznih usod, katerih predstavniki, so vse do srede 20. stoletja nosili zgolj angleška imena. Šele potem so si nekateri začeli dodajati v svoja imena prevode starih imen. Tako je npr. Richard A. Hayward, poglavar Pequojcev v času, ko je connecticuški guverner podpisal zadnji dokument o ustanovitvi rezervata in priznanju plemenskega imena, začel svojemu imenu dodajati indijansko ime "Skip" oz. Poskok.⁴

³ *Ibid.*, str. 10

⁴ *Ibid.*, str. 13

Masaker v utrjeni vasi indijancev Pequot leta 1637

Starejša obdobja desetisoletne zgodovine Pequojcev in njegovih prednikov so predstavljena prav nasprotno. Tako ženske kot moški pripadniki plemena so predstavljeni kot sestavni deli skupnosti. Posameznik je vsakokrat postavljen v svojo družbeno vlogo lovca, zdravitelja, pripravljalke hrane, ribiča, učitelja ... Pred obiskovalcem se zvrstijo prizori lova na karibuje, nabiranja hrane, zimovanja in trgovanja. Daleč najbolj zvesto in prepričljivo je predstavljeno življenje v pequoški vasi. V ogromnem osrednjem prostoru muzeja je postavljena celotna vas z voščenimi figurami naravne velikosti. Lutke indijancev so izdelane neprijemno boljše kot podobe iz zbirke Madame Tussaud. Na licih nekaterih "indijancev" vidimo sledi vodenih koz, starejši, že rahlo sključeni člani plemena se ponašajo z rastočimi trebui. Tetovaže obrazov so nadvse prepričljive, podobno kot ribe, ki se "pečejo" na umetnem ognju. Obiskovalec, sicer opremljen z magnetofonskim komentarjem, po nekaj minutah sprehoda sredi prizorov vaškega vsakdana dobesedno zavoha hrano, začuti vročino poletnega popoldneva ter zasliši glasove ptic in lajež psov.

Prijetno preseneča tudi polifonična predstavitev vojne. Predstavljena so namreč vsa tri stališča: pequoško, nizozemsko in angleško. Najbolj pretresljiv pa je vsekakor tričetrtturni igrani film, ki prikazuje celotno dogajanje v letih 1636, 1637 in 1638. Vsako polno uro si ga obiskovalci lahko ogledajo v eni od dveh velikih dvoran. Poleg obeh je v vsem muzeju še šest manjših, v katerih se nepretrgoma vrstijo različni dokumentarci. Od

pripovedi starih "varuhov plemenskega spomina" do nedavne zgodbe o boju za rezervat. Večina eksponatov, ki so prav tako urejeni v narativno celoto, je opremljena z računalniškimi ekrani, ki se odzivajo na dotik. Obiskovalcu je potrebno samo pritisniti na ustrezno točko in že se pokaže statična ali gibljiva, dokumentarna, risana ali igrana slika s komentarjem in dodatnimi napotki za bolj zahtevno publiko.

Drugi del celotnega centra tvorijo prostori inštituta za preučevanje indijanske zgodovine, galerija, knjižnica, osrednja dvorana za prireditve, dve restavraciji, prodajalna literature in spomin-

kov ter razgledni stolp, na katerega se obiskovalci odpeljejo brez vsakega spremstva in z vrha katerega se vidi ves rezervat, igralnica in velik del jugovzhodnega Connecticuta.

Spomladi, ko pokrajina ozeleni, iz listnatega gozda štrlita samo vodni stolp in hotel, ki gosti utrujene igralce na srečo. Skupaj z igralnico je Foxwood (uradno ime za celoten igralniški kompleks) eden največjih ekonomskih uspehov te ne preveč velike države. Kot kaže, so sicer precej konzervativni prebivalci Nove Anglije precej navdušeni igralci na srečo in zato vsak dan v mashantucketskih igralnicah pustijo toliko denarja, da lahko člani plemenske skupnosti širijo igralniško dejavnost, vlagajo v šolanje svojih članov, izpopolnjujejo zdravstveno oskrbo, vzdržujejo lastno košarkaško moštvo, oskrbujejo hitri čoln za prevoz v New York, lastno policijo ter izdatno financirajo svoj muzej in raziskovalni center. Finančni uspeh je tako velik, da so se po dobrih desetih letih obstoja igralnice že našli nevoščljivci, ki resno izpodbijajo odločitev o ustanovitvi rezervata. Nekateri so v svoji argumentaciji šli celo tako daleč, da so začeli dokazovati, da pequoško ljudstvo ni nikoli obstajalo. Nevoščljivci za nepričakovani uspeh indijancev skušajo državo prepričati, da prvi prebivalci Mashantucketa niso nikoli bili samostojno pleme in da je do rekonstrukcije plemenske zgodovine prišlo samo zaradi želje po neobdavljenem dobičku skupine potomcev nekdanjih staroselcev. Kot kaže, se bo tudi v Novi Angliji znova razvnela razprava, ali je odpis davkov za indijanske dejavnosti pra-

vi način za to, da se ZDA odkupijo za svoje zločine nad avtohtonim prebivalstvom.

Projekt Mashantucket Pequot Museum & Research Centre je nedvoumno dokaz za to, da se je ameriška zvezna administracija vendarle pravilno odločila. V deželi, kjer se izobraževalna in raziskovalna dejavnost v veliki meri financirata s privatnim denarjem, je to verjetno tudi edina možnost odločitev.

V to nas nenazadnje prepriča tudi drugi izjemni projekt, tj. Mystic Seaport oziroma pristaniški muzej na prostem. Zgodba, s katero sem začel opis, je samo del tega čudovitega muzeja, ki se prav tako v izdatni meri financira iz žepov zasebnikov. Po drugi strani pa za državnim deležem sredstev za obnovo Amistada stoji sam guverner Connecticuta. To dejstvo je še toliko bolj pomembno, saj je s tem država še enkrat simbolično potrdila sklep hartfordskega in newhavenskega sodišča, ki sta v letih 1840 in 1841 uporne sužnje oprostil obtožbe piratstva in zavrnila zahtevo španske krone, naj ZDA ladjo in njen tovor nemudoma vrnejo zakonitemu lastniku. Ker je bil med uporom španski lastnik ubit, se je na njegovo mesto tožnika postavila španska država in se pri tem sklicevala na meddržavni sporazum, ki narekuje, da si državi v takih primerih vračata lastnino.

Če ne bi bilo cele vrste abolicionistov, njihovih sposobnih pravnikov in moralne teže bivšega predsednika Johna Quincyja Adamsa, bi takratni aktualni predsednik Van Buren to verjetno tudi storil. O tem nenazadnje priča tudi njegov tajni ukaz, naj mornarica sredi noči obišče newhavensko ječo in črnce odpelje nazaj na Kubo. Tam sta namreč prebivala lastnika tovara, sicer španska državljana. Ko so borci proti suženjstvu za to izvedeli, ni bilo posledica samo štiriindvajseturno dežurstvo pred ječo in v pristanišču, temveč tudi Van Burenov poraz na volitvah. Celotna zgodba bi se verjetno končala precej drugače, če bi nesrečne črnce zajeli ob obali južnih držav ZDA. V Novi Angliji je bilo javno mnenje dvajset let po prepovedi trgovine s sužnji docela na strani upornikov. V njih niso videli sužnjev, temveč svobodne ljudi, ki so si izborili svobodo. Dvajset let pred Lincolnovim proglasom so namreč glasno zahtevali popolno ukinitvev suženjstva. V tistem času je bilo namreč suženjsko delo še vedno nekaj povsem normalnega, podobno kot so lahko plantažniki znotraj ZDA še vedno povsem

legitimno "vzrejali" nove sužnje. Prepovedan je bil samo uvoz novih Afričanov. Podobno kot v Španiji in v večini evropskih držav. Črnki, ki so jih pripeljali z obal današnje zahodnoafriške države Siera Leone leta 1839, so bili zato predmet nelegalne trgovine. Pošiljko, ki se je po nenavadnem spletu okoliščin znašla v ZDA, je pravzaprav legaliziral šele kubanski guverner, ki je za mastno plačilo v njihovo dokumentacijo zapisal *ladinos* in ne *bozales*, kot bi v resnici moral. Črnice, zaslužnjene po ukinitvi suženjstva, so prav zaradi pregona ilegalne trgovine s sužnji poimenovali drugače (*bozales*) od njihovih sotrpinov (*ladinos*) izpred leta 1820.⁵ Ko je sodišče to ugotovilo, odločitev ni bila več težka. Večjo težavo je predstavljalo sporazumevanje. Profesor Josiah Gibbs, jezikoslovec in predavatelj na univerzi Yale, ki so ga do takrat uporabljali kot tolmača, je bil premalo. Sam je namreč lahko ugotovil le, v katero jezikovno skupino (*Mendi*) spadajo obravnavani Afričani in na podlagi tega odkritja začel iskati pravega tolmača. Po nekajmesečnem iskanju je v newyorškem pristanišču našel Jamesa Coveya, bivšega sužnja, ki se je kasneje izšolal v prevajalca britanske mornarice. Šele tedaj se je lahko v sodni dvorani slišal tudi glas obtoženih. To, kar so izpovedali, predvsem pa dejstvo, da je vsak od njih v ločenih srečanjih obnovil isto zgodbo, je na koncu prepričalo prvostopenjsko, kasneje pa tudi zvezno sodišče, da obtoženi niso krivi. Podobnega mnenja so bili tudi študentje pravne šole na univerzi Yale. Le-ti so namreč poslušali predlog svojih profesorjev in se za čas sojenja iz predavalnice preselili v sodno dvorano. Kaže, da je danes najbolj prestižna pravna šola v ZDA že takrat premogla dovolj samokritičnih profesorjev, ki so bili prepričani, da se bodo njihovi slušatelji iz tega, že takrat izjemno odmevnega procesa, naučili več kot iz njihovih predavanj.

Kakorkoli že, dejstvo je, da so prisotni šele s pomočjo pravega prevajalca lahko izvedeli, od kod obtoženci prihajajo, kako so pristali v suženjstvu, kako so prišli čez ocean, kako je prišlo do upora in zakaj so se znašli tako daleč na severu. Sodniki, tožniki, branilci in poslušalci so si ob večkratnem poslušanju iste zgodbe lahko zelo natančno predstavljali dogajanje od trenutka, ko so se obtoženci znašli v suženjstvu. Samo začetki vsake zgodbe so bili različni. Le manjši del

⁵ Helen Kromer, *Amistad, The Slave Uprising Aboard the Spanish Schooner, The Pilgrim Press, Cleveland, 1997, str. 63.*

obtoženih so ujeli sami lovci na sužnje. Večino so v suženjstvo pahnili (prodali) njihovi sovaščani. Sam Singbe je postal žrtev neplačanih dolgov nekega vplivnega sovaščana, ki je najel štiri ljudi, da so ga na poti v riževa polja zajeli in predali izterjevalcu dolga. Po zajtrku je odšel od doma, ne da bi vedel, da otrok in žene, ki so ostali doma ne bo videl nikoli več. (Ko se je po koncu procesa vrnil v Afriko, je namreč izvedel, da so njegova žena in oba otroka umrli v neki plemenski vojni kmalu zatem, ko je on izginil.) Dekleta, v skupini so bila štiri, so v sužnost prodali njihovi starši. Poleg tega je sodišče lahko sedaj tudi rekonstruiralo upor in uboj dveh članov posadke. Med drugim so izvedeli tudi, da je do upora prišlo predvsem zaradi dveh razlogov. Prvega je zakuhalo vreme. Na tristo milj dolgo pot so se podali misleč, da bodo cilj dosegli v dveh dneh. Ko se je veter obrnil in vreme poslabšalo, je kapitan po tednu dni nemirne vožnje zapovedal zmanjšanje dnevnih obrokov. Drugi vzrok pripisujejo kuharju. Mešanec, ki je skrbel za pripravo hrane, je namreč sužnjem "raztolmačil", da jih na koncu poti čaka smrt. Afričanom je z rokami razložil, da jih bodo ob prihodu na cilj zaklali in raztelešene uporabili za hrano. To bodočih upornikov ni samo prestrašilo, temveč v njih zbudilo gnus pred tem, da bi končali kot hrana za belce...

Prisotni v dvorani so prav tako šele sedaj izvedeli, da jih je po upor na sever spravil navigator, ki so ga pustili živega samo zato, da bi jih odpeljal nazaj v Afriko. Sam je sodišču povedal, da je čez dan ladjo usmerjal proti sončnemu vzhodu, ponoči pa jo previdno obračal nazaj proti kubanski obali, misleč, da jih bo prestregla kakšna španska posadka. Med tem manevriranjem jih je tok nesel vse bolj na sever, kjer so srečali vse več ameriških ladij. Posadke so začudeno gledale shirane črnske potnike. Nekatere so o svojem nenavadnem srečanju tudi poročale v matična pristanišča, vendar je lokalna severnoameriška oblast reagirala dokaj pozno. Šele potem, ko so začele med ljudmi krožiti zgodbe o črnih piratih, ki ogrožajo obalna naselja, so za Amistadom poslali dve ladji. Eno iz New Yorka in drugo iz Bostona. Našla jih ni niti ena niti druga, temveč so črnce po vrsti zapletov zajeli ljudje iz običajne tovarne ladje. Pa še tem je to uspelo šele v trenutku, ko so jih sestradani in žejni Afričani prosili za hrano in vodo. Na dvodnevno pot iz Havane v Port Principe na Kubi so namreč krenili s petdnevno zalogo hrane. Od takrat pa do zajetja ob obalah Long Islanda sta ob zajetju minila že dva meseca.

Od tu naprej je zgodba znana. Ujetnike so iz New Londona, kjer so jih prvič spravili na kopno, odpeljali v newhavensko ječo, od tu pa na sodišče v Hardtfort. Vmes so jih vedno znova vračali v New Haven in jih v skladu z rastočimi simpatijami lokalnega prebivalstva iz ječe preselili v običajne prostore in vsak dan z navdušenjem spremljali njihove sprehode v mestnem parku. Pozno jeseni so se Afričani začeli učiti angleško in celo razmišljali o možnosti, da bi ob svoji vrnitvi v Siera Leone vzeli tudi kakšnega misijonarja, morda kakšnega študenta teološke fakultete. Sredi teh priprav in sredi veselja nad sklepom prvostopenjskega sodišča jih je doletela odločitev, da bo zadevo obravnavalo tudi zvezno sodišče.

Tukaj je na prizorišče stopil že omenjeni John Quincy Adams in konec leta 1841 prevzel njihovo obrambo. Še preden pa se je lotil posla, je svojo odločitev obširno razložil v hartfordskem dnevniku Hardtfort Courant. Čeprav se je na začetku svoje odgovornosti kar nekoliko bal, je svoje delo na sodišču odlično opravil. Obtoženi so bili znova proglašeni za nedolžne in so lahko zapustili ZDA. V Afriko so se vrnili slabo leto po koncu razprave in s seboj res popeljali tri misijonarje. Nekateri so nato ostali v misijonu, drugi, med njimi tudi Singbe, pa so od časa do časa prihajali na obisk.

S tem se je zgodba, ki jo bo v poletnih mesecih od 2001 naprej slišalo na stotine učencev, ki se bodo vpisali v enega mystiških učnih programov, v glavnem tudi končala. Mladi mornarji, ki bodo več tednov preživeli na plavajoči učilnici, bodo, kot napovedujejo graditelji Amistada, zvedeli še veliko več o suženjstvu in trgovini s sužnji. S to odlično idejo mystiški muzealci ne bodo še enkrat dokazali, da spadajo med najbolj inventivne kustose v ZDA, temveč bodo tudi na izviran način ostali zvesti svoji predstavitveni tradiciji. Že sedaj je Mystic Seaport muzej, kjer se človek največ nauči skozi interakcijo z ljudmi, ki vsak dan obnavljajo svojo postavitev. Vse stavbe muzeja na prostem so namreč žive. Ko obiskovalec vstopi v ta muzej, obenem vstopi v čas, ki so ga avtorji razstave želeli predstaviti. Na nek način postane del začetka 19. stoletja, saj v vsaki javni in privatni stavbi sreča njene nekdanje prebivalce. V kuhinjah treh domov sreča kuharico z avbo na glavi in poskusi hrano, ki se pripravlja na pravem ognjišču. Vstopi lahko v spalnico, dnevno sobo... V sodarstvu s sodarjem razpravlja o nekdanji večini izdelovanja sodov, na dveh kitolovcih spregovori z mornarji o lovu in osnovni

predelavi kitovega mesa. Pri kovaču se lahko ogreje pri odprtem ognju, v banki - edini delno zidani stavbi v pristanišču - pokuka v ogromen sef, v cerkvi prisluhne pastoru, v vrvarni spozna način spletnja vrvi in na koncu sede v pravo krčmo in poje enako malico kot mornarji pred slabimi dvesto leti. Vmes, ko pije pivo in si ogleduje originalno opremo od pribora do točilne mize, pa lahko celo prisluhne starim mornarskim pesmim, ki prihajajo od nekod iz prvega nadstropja. Šumi so posneti tako zvesto, da si nihče ne upa staviti, ali je v posebni sobi res skupina razigranih mornarjev ali posluša samo magnetofonski trak...

La Amistad, ki so ga splavili marca letos (2000), je torej samo del celotnega muzeja. Seveda zelo pomembni del, del s posebno pedagoško vrednostjo. Vsaka podrobnost, razen jader in prečnih

jamborjev, ki so še v delavnici, je izdelana tako natančno, da že vnaprej vzbudi zavist do tečajnikov, ki se bodo od leta 2001 podajali na pot ob obalah Nove Anglije. Poleg tega imata tako izgradnja kopije in načrtovana funkcija Amistada kot tudi celotni pequoški muzejski in raziskovalni center še eno pomembno funkcijo. Oba muzejska in raziskovalna projekta za nazaj popravljata cela stoletja enostranskih interpretacij in s tem veliko prispevata k rekonstruiranju tega, kar se je v resnici dogajalo v času kolonialne Amerike. Obenem pa tako prvi kot drugi muzej, vsak na svoj originalni način, slavita različnosti ljudi in kultur in s tem pritrjujeta resnici, ki so jo indijanci severovzhodnega dela ZDA intuitivno spoznali takoj po "velikem", a tragičnem "prebujenju". Gre namreč za spoznanje, da je enakopravnost mogoče doseči le preko priznanja drugačnosti.